

АКАДЕМСКО ПИШУВАЊЕ-ПОТРЕБА И ПРЕДИЗВИК
Снежана Јованова-Митковска¹
¹Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

Краток извадок

Да се одговори на предизвиците, да се задоволат потребите на секој, на сите, на самиот себе, се нешта со кои се соочува современиот наставник во овој 21-ви век. Во трудот се елаборира проблемот на академското пишување, како вештина која наставникот треба да ја поседува во насока на унапредување на сопствената дејност, во насока на што поуспешен професионален развој.

Клучни зборови: писменост, пишување, наставници, цитирање, референцирање

ACADEMIC WRITING-NEED AND CHALLENGE
Snezana Jovanova-Mitkovska¹
¹Faculty of educational sciences, University “Goce Delchev”, Stip

Abstract

To answer the challenges, to meet the needs of each and every one, to own self, there are the things that the contemporary teacher faces in this 21st century.

In this paper, we elaborate the problem of academic writing, as the skill that teacher should possess in order to improve their own activity, in the direction of their successful professional development.

Key words: literacy, writing, teachers, referencing, citation

Вовед

Наставниците како едни од клучните актери во воспитно – образовниот процес, во денешниот современ свет, свет на промени, предизвици, се соочуваат со голем број на барања, препреки, предизвици. Соочувањето и справувањето со истите не е едноставно и лесно, но имајќи ги во предвид амбициозноста, креативноста, истрајноста, „желбата да се успее, да се напредува, секоја нова промена, барање, се предизвик за наставникот, предизвик кој води напред на патот кон успехот.

Изминативе неколку години во училиштата во Р. Македонија се реализираше интегрална евалуација насочена кон евалуирање на сите сегменти од работата на училиштето, евалуирање на активностите на сите актери вклучени во неговата работа. Во истата беа применети бројни инструменти, вклучувајќи го и инструментот наменет за вреднување на исполнувањето на работните обврски на наставниците во основното и средно образование, инструмент кој се однесува на вреднување на различни аспекти од работата на наставникот како: настава (свкупната микро и макроартикулација на наставниот процес), другите воспитно образовни должности на наставникот како и опомените и дисциплинските мерки кон наставникот.

Во рамките на другите воспитно образовни должности, како активности кои може и треба да ги има наставникот предвидени се: учество на наставникот на семинари, симпозиуми, учество во проекти, авторство, коавторство на учебници, прирачници, трудови во стручни научни списанија...

Оспособеноста на наставникот за т.н. академско пишување во денешните современи услови на живеење, посебно кога се говори за комуникациските способности кои треба да ги поседува современиот наставник е еден од предизвиците со кои се соочуваат лицата од образовната сфера. Академското пишување како што вели Ефремовски, И. (2017:77) не треба да се сфати како стрес или препрека на процесот на образование. ... Не е комплицирана работа, но вклучува еден цел сет на академски вештини и способности кои треба постапно да се формираат низ еден подолг временски период“. Токму оваа способност на наставникот е предмет на елаборација во овој труд.

Пишување/академско пишување

Пишувањето сфатено и разбрано како чин во кој единката врз основа на проучена литература, врз основа на податоци од спроведено проучување, истражување, создавање, дава преглед, свој став, свое мислење за одредена проблематика, со пишување на хартија со молив или пак користење на информатичката технологија, е нешто кое се стекнува уште од најмалата возраст, а понатаму истото се развива, усовршува во средното, високото образование...

Историските корени ги влече уште од првиот Сумерец кој со стапче на влажна глинена плочка пишувал хиероглифи, па оттогаш до денес е процес кој постојано тече, се унапредува.

Писменоста се однесува на севкупниот процес: читање, осмислување, пишување, пишување кое може да се сфати и разбере од широка маса на луѓе, читатели. Писменоста подразбира вклучување на огромен труд, напор, размислување, самодисциплина од оној кој пишува.

Токму таквиот самопрегор, веруваме го носат во себе и наставниците, кое се вистинските професионалци насочени кон унапредување, кон повисок квалитет на воспитно-образовниот процес.

„Целта на академското пишување не е покажување на се она што Вие го знаете за темата и проблемот на работа, туку пред се да покажеме дека ја разбираме процедурата на научниот доказ и дека можеме критички да мислиме за проблемот и темата... и така да се добие добра оцена,, (?)

Пишувањето не е компликувано, но вклучува целосна лепеза на вештини и стручност кои се формираат низ одреден временски период. По совладување на основните принципи, пишувањето се учи вежбајќи. Низ повтореното пишување се развиваат вештини за изразување на мисли, обликување на идеи и изострување на зборови и фрази. (Kuba and Koking, 2004, 11).

Академското пишување се однесува на пишување на текстови различни по големина, различни по форма, текстови кои се пишуваат во текот на основното/средното образование, но позачестено во високото образование во вид на есеи, семинарски работи, проектни задачи, дипломски работи, завршни трудови, магистерски, докторски дисертации, книги, прирачници и сл., т.е. пишување на текстови во академски, научни цели.

Сите овие текстови имаат различна должина, обем, форма, содржина, различни карактеристики и специфичности според кои се разликуваат едни од други. Иако се различни, пишувањето на сите овие текстови подразбира почитување на конкретни правила. Пишувањето на истите може да биде иницирано од самиот автор, или пак во согласност со потребите и насоките на нарачателот, иницијаторот (однапред одредени теми), кој ја одредува и формата, содржината на истите.

Правила за пишување на академски трудови

Секој академски труд треба да даде свој придонес, макар многу мал, кон развој и унапредување на теоријата или праксата од конкретна област. Во таа смисла е прифатлива определбата на Сузиќ, Н. (Suzič, N. 2007:115) според кој „секое ново согледување и секое, па и најмало зрнце на ново научно сознание заслужува да биде публикувано, затоа што мозаикот на тие сознанија ќе ни овозможи некој подоцна да направи комплетно согледување на феноменот или научниот проблем“.

При пишувањето на академските текстови (есеи, семинарска дипломска работа, магистерски, докторски труд, монографија и сл.) се придржуваме кон конкретни правила.

Прикажуваме начин на пишување на академски труд со кој авторот може да се претстави на собир, симпозиум, конференција..., труд кој го испраќа за објавување во списание..

Правилата за пишување на академски текстови не се целосно стандардизирани, но иницијаторот/иницијаторите за одржување на одредена конференција, симпозиум, округла маса... го одредуваат начинот на цитирање, наведување на фусноти, литература (харвардски, ванкуверски, оксфордски чикашки, АПА или некој друг модалитет). Поради тоа е неопходно авторите на самиот почеток да бидат запознати со правилата за пишување на академскиот текст. :

Наслов на трудот најчесто се пишува со големи, болдирани букви, со поголем фонт од самиот текст, се пишува на средина на страницата, по што следи **името на авторот, институцијата** од која доаѓа- испишано во болд, италиќ, со помал фонт (обично е распореден лево или десно на страната). Страниците во текстот се определуваат со маргини 2,5 цм горе, долу и 3 цм лево, десно (маргините се посебно значајни за естетскиот изглед на текстот,

неговото порамнување и одбројување на редовите чиј број се движи од 25-40 реда на страна); при изборот на букви најчесто се користи курзив, болд наменет за означување на одредени места во текстот, се применува Ariel, Times New Roman, Calibri, фонт 11, 12, најважното е текстот да биде читлив.

По наведување на насловот, името на авторот, следи **апстрактот** - кратко резиме за текстот во кој се содржани сите значајни информации кои се однесуваат на трудот, предметот на проучување, истражување, применетата методологија, добиените резултати и битни заклучоци. Под него се наведуваат **клучните зборови**, 5 до 7 збора кои не се содржани во насловот, но, упатуваат на содржината на она за што се говори во текстот и се основа за пребарување на информации, податоци. **Абстрактот** на трудот понекогаш се бара да биде напишан и на некој од **светските јазици** (англиски, германски, француски..), а истото се однесува и на клучните зборови.

Содржината (определена како попис на поглавја, потпоглавја) ги опфаќа воведот, дефинициите, поглавја кои се однесуваат на теоретските сознанија за подрачјето на работа, конкретни анализи, како и приказот на резултати од анализата или емпириското истражување. Детално се објаснува значењето на добиените резултати-се даваат детални описи поткрепени со текстуални и графички решенија Составен дел е и заклучокот во кој се изнесуваат решенија за поставениот проблем т.е. се наведуваат одговорите на поставените прашања, како и препораките, предлог мерките. Во заклучокот никогаш не се изнесуваат нови сознанија, нови податоци, нови информации, не се наведуваат нови извори, ниту пак дефиниции.

Посебен дел од трудот е **литературата** во која главно се наведуваат референци кои се користени во трудот. Истата може различно да се наведе во зависност од тоа кој стил на референцирање ќе се применува. Следен дел се прилозите најчесто нумерирани како: прилог 1, прилог 2..., во кои се поставени применетите инструменти, доколку се работи за емпириско истражување.

Секој автор кој пишува академски текст на почетокот се соочува со дилемата кој и каков **наслов** да постави. Насловот треба да биде краток, јасен, недвосмислен, да упатува на проблемот кој ќе се елаборира.

Воведот е најтешкиот дел. Секогаш се поставува прашањето како да се почне, која реченица да се одбере, што да се напише, колку страници да биде истиот ... Во него треба да се истакне целта на трудот, да се дефинира проблемот, да се прикажат претходни разгледувања на проблемот кој ќе се елаборира. Воведот не треба да биде подолг од половина до една страна.

Делот со дефинирање, дефиниции обично е составен дел на воведот и не треба да содржи бројни дефиниции, како и применета различна терминологија и сл.. Авторот на трудот може да понуди свое дефинирање на конкретниот феномен, засновано на конкретни факти. Кога се пишува некој текст мора да се има во предвид во кое лице се пишува т.е да се пишува во множина (Ние) како (pluralis modosatid), наместо јас – еднина, со цел ублажување, надминување на т.н. „арогантност“ при изразување на сопственото знаење.

Елаборирање на темата. Интересните, актуелни теми, темите кои насочуваат кон детално проучување, истражување, секогаш подразбираат поставување на прашања на кои им се бара одговорот и избор на најдобриот одговор од мноштвото. При елаборирање на темата потребно е да се почитува принципот на системност и постапност, логичност во изнесување на мислите. Нашите размислувања за проблемот се поставуваат во непосредна и тесна врска со податоците до кои сме дошле, сме ги воочиле и се наведуваат на нив соодветните заклучоци. Се изнесуваат и сопствените ставови и аргументи за или против, при интерпретацијата на различни пристапи низ кои се елаборира истражуваниот проблем.

При елаборирање на тезата мора да се внимава на парафразирањето, цитирањето.. Научно чесно е да во текстот посочиме, референцираме на кој автор се повикуваме, од кого преземаме идеи, мисли, дефиниции и истото во зависност од стилот кој ќе го прифатиме да се означи во текстот.

Примената на парафразирањето подразбира да авторот, користејќи сопствени зборови, по пат на раскажување, прераскажување, ни пренесува, репродуцира некои клучни идеи, заземајќи свој став со аргументи за или против поврзани со конкретниот феномен. Правилно е да се наведе авторот, изворот чија содржина се парафразира.

Цитатите најчесто се поставуваат во наводници (доколку станува збор за поголем дел од преземен текст се наведуваат во италики со вовлекување од левата и десната страна и не се поставуваат во наводници), целосно преземање на дел од текстот. Пред наведување на цитатот добро е авторот да наведе една или повеќе реченици како вовед на читателот кон она што следи. Цитатите можат да се внесат на различни начини во зависност од стилот на референцирање.

Доколку се користи АПА стил, цитатот може да се постави во текстот кој се пишува со наводници, па во загради се наведува името на авторот, годината на издавање на трудот од кој се цитира и број на страната од текстот. Пример: (Мирасчиева, 2006:15). Доколку од истиот автор цитираме повеќепати во тој случај пред заградата може да се напише името на авторот, а во заграда годината и страната од која е преземен тој цитат.

Пример: Мирасчиева (2006:15),

Ванкуверскиот стил на цитирање подразбира примена на нумерички систем т.е. во текстот се наведува број на одредена референца. Истата под тој број се наоѓа во наведената литература. Пример: Во рамки на текстот се обележува со арапски броеви пример: [3] или со мали загради (3), а во списокот на користена литература [3] Мирасчиева С.. Дидактика. Штип: УГД, 2008, стр.33-35.

Цитатите мора да бидат апсолутно точни, да се преземат од оригинални извори. Можно е и цитирање од секундарни извори, но со користење на посебни знаци.

Не смее да се презема цел текст или голем број на страни. Во текстот задолжително треба да се користи ист начин на референцирање, не комбинација. Не се цитира од Википедија (Wikipedia) која се смета за нерелевантен извор на информации, податоци.

Недозволно е преземање на туѓи мисли, идеи и нивно претставување како свои. Доколку тоа го сториме станува збор за научна нечесност, т.е. плагијаторство кое е казниво.

Заклучокот во текстот треба да биде логички смислен, согласно, а не спротивно изнесените ставови во аналитичкиот дел, т.е. да произлегува од него., Заклучокот всушност претставува на систематичен, прецизен и збиен начин изложена синтеза на сите релевантни спознанија, информации, ставови, научни факти, теорија и закони кои се изнесени во аналитичкиот дел на научното дело“ (Ефремовски, И., 2016:157, наведено кај Zelenika, 2000,466). Всушност во заклучокот се наведуваат резултатите, се даваат одговорите на претходно поставените прашања, како и се наведуваат насоки за трагање по нови одговори на веќе поставените прашања.

Литература - Библиографските единици кои се наведуваат во конкретен текст без разлика дали се цитирани или парафразирани мораат да се постават во списокот на литература-библиографска референца која се наведува на крајот од текстот.

Во користена литература најчесто се поставуваат референци кои се споменати во трудот, додека во библиографијата се поемстуваат и извори кои се користени а елаборирање на тезата, но не се директно посочени во трудот.

При поставување на библиографските референци исто така е неопходно почитување на соодветни правила согласно прифатениот стил на референцирање (АПА; Ванкуверски, Чикашки...)

Го презентираме Ванкуверскиот и АПА стилот на референцирање.

Основно правило и кај двата стила на референцирање е дека при пишување на библиографските референци не се пишуваат титулите на авторите, т.е. не се пишува **проф, д-р, м-р**. Секогаш се почнува со презимето на авторот.

Библиографските референци можат да бидат различно распоредени, согласно стилот (секогаш се користи еден единствен стил во целиот текст).

Согласно ванкуверскиот стил, референците се распоредуваат согласно редоследот на нивното појавување во текстот на трудот и се бележат со арапски броеви, додека кај АПА, се користи азбучен/абecedен редослед и се нумерира со арапски броеви.

Клучни елементи кои се земаат при креирање на библиографска единици во ванкуверски стил се: а) полно презиме и иницијали од името на авторот; б) наслов на делото во италики и ако има издание, број на изданието, в) место на издавање, г) име на издавачот, д) година на издавање, е) број на волумен и број на списание, доколку станува збор за списание

Пример:

Книга:

Петрова Ѓорѓева, Е. *Одбрани теми од педагогијата*. Штип, Универзитет „Гоце Делчев“. 2013.

Книга со повеќе изданија

Mužič, V. *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanje*. 2. izd. Zagreb. Educa, 2004

Преведени книги

Миловановиќ, Д., *Глистон патува во земјата*, Превел од српски Барбареев, К, Боев, Б., Штип, Универзитет „Гоце Делчев“, 2012.

Е- книги

Ставрева Веселиновска, С., Здравствено воспитание, Штип, 2001, достапно на: <http://e-lib.ugd.edu.mk/ugd/index.php?id=125> (15.12.2012)

За списание

Петрова Ѓорѓева Е. “Демократското општество и граѓанското образование“, *Педагошка практика*, 2004:2 (1): 82-88.

Енциклопедија

Potkonjak, N. i Šimleša, P. (red.). *Enciklopedija pedagogije I i II*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva i ostali izdavači, 1989

Магистерски тези, докторски дисертации

Јованова, С. Микропедагошки аспекти на училишна интеракција. (Необјавен магистерски труд). Скопје: Филозофски факултет (2000).

Интернет извор

Anderson, W. Lorin, Krathwool R. David at al (Eds) *A Taxonomy for learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom’s educational Objectives 2001*, Boston. published by Allyn and Bacon, www.unco.edu/cetl/sir/stating_outcome/documents/Krathwool (15.5.2011)

Во општествените науки, во главно се применува АПА стилот на цитирање, референцирање.

Според АПА стилот (American Psychological Association), се наоѓа на веб-страница <http://www.apastyle.org> структурните елементи за различни референци се наведуваат по следниот редослед: а) полно презиме на авторот и иницијали од името, б) година на издавање, во заграда, в): наслов на делото во италики, г) број на издание, д) презиме и иницијал од името на преведувачот, ѓ) место на издавање и е) издавач.

Пример:

Книга

Петрова Ѓорѓева, Е (2013). *Одбрани теми од педагогијата*. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“.

Книга со повеќе изданија

Mužič, V. (2004). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. 2. izd. Zagreb: Educa

Преведени книги

Миловановиќ, Д. (2012). *Глистон патува во земјата*, Превел од српски Барбареев, К, Боев, Б., Штип: Универзитет „Гоце Делчев“

Е- книги

Ставрева Веселиновска, С., (2011). Здравствено воспитание. [Штип: Достапно на: <http://e-lib.ugd.edu.mk/ugd/index.php?id=125>] 15.12.2012

За списание

Илиев, Д. (2014). Можам ли да бидам ментор, или ќе бидам ли добар ментор?. Штип: *Воспитание, год., II*, бр.2, стр.101, Педагошки факултет „Гоце Делчев“..

Енциклопедија

Potkonjak, N. i Šimleša, P. (red.) (1989). *Enciklopedija pedagogije I i II*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva i ostali izdavači

Магистерски тези, докторски дисертации

Јованова, С. (2000). Микропедагошки аспекти на училишна интеракција. (Необјавен магистерски труд). Скопје: Филозофски факултет

Интернет извор

Anderson, W. Lorin, Krathwool R. David at al (Eds.) (2001) A Taxonomy for learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's educational Objectives 2001, Boston: published by Allyn and Bacon, Преземено на 15.5.2011.
www.unco.edu/cetl/sir/stating_outcome/documents/Krathwohl.

Наведувањето на **користената литература** се изведува на следниот начин::

Ванкуверски стил:

Користена литература (по редослед на наведување во текстот):

- [1] Петрова Ѓорѓева, Е. *Одбрани теми од педагогијата*. Штип, Универзитет „Гоце Делчев“. 2013.
- [2] Петрова Ѓорѓева Е. “Демократското општество и граѓанското образование“, *Педагошка практика*, 2004:2 (1): 82-88
- [3] ...

Библиографијата кај Ванкуверскиот стил се пишува по азбучен ред, и доколку има повеќе дела од ист автор, се подредуваат хронолошки или пак повеќе дела од иста автор издадени во една година, добиваат со годината и ознака-мала буква, пр, 2000а, 2000б, 2000в.

АПА стил – по азбучен, абecedен редослед

1. Илиев, Д.(2014). Можам ли да бидам ментор, или ќе бидам ли добар ментор?. Штип: *Воспитание, год.,II*, бр.2, стр.101, Педагошки факултет „Гоце Делчев
2. Петрова Ѓорѓева, Е (2013). *Одбрани теми од педагогијата*. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“.

Во библиографијата на текстот освен изворите кои се директно споменати, парафразирани и цитирани може да се наведат и дела кои биле консултирани, а не биле директно споменати во текстот. Библиографијата се пишува по азбучен ред.

Доколку се користеле повеќе дела од ист автор, истите треба да бидат подредени хронолошки, а ако има повеќе дела од ист автор издадени во иста година, истите се обележуваат со мали букви од абecedата (1999а, 1999б).

При пишување на академски трудови се применуваат и одредени картенки. Се применуваат:

- e.g., eg., for example – на пример;
- et al. et alli – и други, се применуваат кога има повеќе од двајца автори на едно дело и се пишува само името на првиот, пример: Jovanova, S. et al., dr-
- ibid, ibidem- се применува кога цитатот или парафраза доаа д исто дело, од иста автор, а ако има различна страна, се поставува записка и се одредува страната : ibid, str.23
- pp, page – страна, страници
- vol, volume - вол. Волумен (број на издание)
- ...

Наместо заклучок

„Ако човек сака да има исчистен стил на пишување, прво треба да биде свесен за своите мисли; ако некој сака да пишува возвишено-најпрвин му е потребна возвишена душа“.

Јохан Вофганг Гете

Литература:

1. Day, A. Robert (1998). *How to write & publish a scientific paper*, five edition, Phoenix: The Oryx press.4041 North Central at Indian School Road, Arizona
2. Ефремовски, И. (2016). *Академско пишување-од Идеја до Дело*. Свети Николе: Меѓународен славјански универзитет „Гаврило Романович Державин
3. McWorther, K.T. (2003) *Academic reading*, London: Longman

4. Midhat. (1984) *Kako nastaje naučno djelo: Uvođenje u metodologiju i tehniku naučno istraživačkog rada - opšti pristup*. Šesto izdanje. Sarajevo: Svjetlost.
5. Mulvaney, M.K.A., Jolliffe, D.A. (2004) *Academic writing: Genres, samples, and resources*, London, Longman.
6. Oraic-Tolic, D. (2011) *Akademsko pismo, Zagreb:Ljevak*.
7. Панзова, Виолета.(2003.) *Науката како занает*. Скопје: Филозофски факултет